

HET NATIONAAL ONDERWIJSPROTOCOL TEGEN PESTEN

Het Nationaal Onderwijsprotocol tegen Pesten beoogt via samenwerking het probleem van het pestgedrag bij kinderen aan te pakken en daarmee het geluk, het welzijn en de toekomstverwachting van kinderen te verbeteren.

De ondertekenaars van dit protocol verklaren het volgende:

1. Pesten is een wezenlijk en groot probleem. Uit onderzoek blijkt dat één op de vier kinderen in het basisonderwijs slachtoffer is van pestgedrag. Pestgedrag is schadelijk tot zeer schadelijk voor kinderen, zowel voor de slachtoffers als voor de pesters. De omvang en zwaarte van het probleem leiden tot de noodzaak van een aanpak door alle opvoeders van kinderen en jongeren, in het bijzonder door de leraren en door de ouders.
2. Het bevoegd gezag en de directie gaan, om een passend en afdoend antwoord te vinden op het pestprobleem, uit van een zo goed mogelijke samenwerking tussen leraren, ouders en leerlingen, gebaseerd op afgesproken beleid dat gericht is op samenwerking.
3. Onze school wenst een samenwerking, zoals bedoeld onder punt 2, ook daadwerkelijk aan te gaan, te stimuleren en te onderhouden.
4. De ondertekenaars van dit protocol verbinden zich daarom het volgende te doen:
  - het werken met de vijfsporenaanpak (zie bijlage);
  - het bewust maken en bewust houden van de leerlingen van het bestaan en de zwaarte van het pestprobleem;
  - het bewust maken en bewust houden van de (levenslange) gevolgen van pesten;
  - een gerichte voorlichting over de preventie en de aanpak van het pesten aan alle ouders van de school;
  - het zorgen voor toegankelijke, actuele informatie over het pestprobleem voor een ieder aan de school verbonden persoon, inclusief de leerlingen;
  - het beschikbaar stellen van geld waarmee de scholing van de volgende zaken bekostigd zouden kunnen worden: scholing van personeelsleden, lesmaterialen, lezingen, activiteiten voor de ouders, de aanschaf van boeken en andere informatie;
  - het continueren van ons sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem, zodat probleemgedrag bij leerlingen zo vroeg mogelijk kan worden onderkend en tegengegaan.
5. De ondertekenaars verklaren zich in principe bereid tot deelname aan een periodieke zelfevaluatie (bijv. de PestTest) binnen een door de medezeggenschapsraad vastgestelde termijn.
6. Als het protocol is ondertekend, wordt een kopie op een duidelijk zichtbare plaats opgehangen in de school. De tekst van het protocol wordt verder bekend gemaakt via de schoolkrant en de website van de school.
7. Het bevoegd gezag en de directie zorgen er verder voor dat naar aanleiding van de ondertekening van dit protocol een beleid tegen het pesten wordt geformuleerd. Dit beleid wordt in het schoolplan en de schoolgids opgenomen.

Naam en plaats van de school: _____

Getekend namens:

Bevoegd gezag: _____

Directie / personeel: _____

Medezeggenschapsraad: _____

Ouderraad: _____

Hoofdstuk 1 – Wat is pesten?

1.1 Definitie van pesten

Onder pesten op school verstaan wij het volgende: “Pesten is een systematische, psychologische, fysieke of seksuele handeling van geweld door een leerling of een groep leerlingen ten opzichte van één of meer klasgenoten, die (niet langer) in staat is / zijn zichzelf te verdedigen.”

Pesten heeft duidelijke kenmerken:

- pesten gebeurt opzettelijk;
- pesten is bedoeld om schade toe te brengen (fysiek, materieel of mentaal);
- bij pesten is er altijd sprake van ongelijke machtsverhoudingen (fysiek of verbaal sterkere personen kiezen minder weerbare personen als slachtoffer);
- pesten gebeurt systematisch;
- pesten houdt niet vanzelf op, maar wordt eerder erger als er niet wordt ingegrepen;
- pesten is van alle tijden en komt in alle groepen en culturen voor.

Pesten is niet hetzelfde als plagen. Bij plagen zijn de machtsverhoudingen gelijk. Nu eens is de ene “het lijdend voorwerp” en dan de andere. Pesten is structureel en brengt kinderen tot wanhoop. Soms heeft dit zelfs fatale gevolgen en maken zij een eind aan hun leven. Het structurele karakter vraagt om echt beleid. Een kortlopend project of eenmalige activiteiten zetten meestal onvoldoende zoden aan de dijk.

Pesten is een universeel verschijnsel. Onderzoek heeft aangetoond dat de omvang en de verschijningsvorm van pesten nauwelijks cultuurgebonden is. Kinderen zijn blijkbaar kinderen en gedragen zich overal hetzelfde.

1.2 Nieuwe vormen van pesten

Als gevolg van technologische ontwikkelingen, is onze samenleving de afgelopen jaren verrijkt met tal van nieuwe producten en diensten, zoals internet, e-mail en de mobiele telefoon. Naast de vele voordelen die deze middelen bieden, kleeft er het nadeel aan dat zij misbruikt kunnen worden door pesters om hun slachtoffers nog meer lastig te vallen. Het digitale pesten verschilt in bepaalde opzichten van het “traditionele” pesten. Het kan namelijk op afstand, anoniem en non-stop.

Hoofdstuk 2 – Voorwaarden, stappenplan en protocol

2.1 Voorwaarden

Het aanpakken van pesten heeft alleen zin als aan een aantal voorwaarden wordt voldaan:

1. Pesten moet als een *probleem* worden gezien door alle direct betrokken partijen: leerkrachten, ouders en leerlingen.
2. De school moet het pestprobleem *voorkomen*. Een preventieve aanpak bestaat ondermeer uit de behandeling van het onderwerp met de leerlingen, waarna met hen regels worden vastgesteld.
3. Als pesten desondanks toch optreedt, moeten leerkrachten dat kunnen *signaleren* en vervolgens...
4. *Duidelijk stelling nemen* tegen het pesten.
5. Wanneer pesten, ondanks alle inspanningen, toch weer de kop opsteekt moet de school beschikken over een *directe aanpak*.
6. Weigert een school of een leerkracht het probleem aan te pakken, gebeurt dit op onjuiste wijze of heeft de aanpak geen resultaat, dan is inschakeling van een *vertrouwenspersoon* nodig. Deze dient, op verzoek van de ouder(s) van het gepeste kind, een klacht in bij de klachtencommissie, die het probleem onderzoekt en het bevoegd gezag adviseert over de te nemen maatregelen.

2.2 Stappenplan

1. Het protocol wordt voorgelegd aan: het bevoegd gezag, de directie, de leerkrachten, de medezeggenschapsraad en de ouderraad. Elke geleding spreekt zich uit over de inhoud.
2. De directie ontvangt de reacties en aanvullende suggesties, neemt ze in overweging, en beslist over de aanpak van het pestprobleem op school en stelt alle geledingen hiervan op de hoogte.
3. Alle schoolgeledingen ondertekenen het protocol tegen pesten.
4. Een kopie van het protocol wordt duidelijk zichtbaar in de school opgehangen.
5. De ondertekening van het protocol wordt verder bekend gemaakt via de schoolkrant en de website.
6. Bij inschrijving van iedere nieuwe leerling worden de ouders attent gemaakt op de ondertekende exemplaren van het pestprotocol die in de school hangen. Er wordt uitgelegd hoe we er op school mee omgaan en dat we de hulp van ouders hierbij hard nodig hebben.
7. De directie zorgt dat er een plan wordt gemaakt om de aanbevelingen daadwerkelijk uit te voeren. Dat plan wordt voorgelegd aan alle schoolgeledingen. De concrete uitwerking wordt in het schoolplan en in de schoolgids vastgelegd. De directie ziet toe op de uitvoering en de naleving van de gemaakte afspraken.

2.3 Protocol

Zie hiervoor het uitgewerkte Nationaal Onderwijsprotocol tegen Pesten.

Hoofdstuk 3 – De vijfsporenaanpak

3.1 De leraar

Leraren hebben een sleutelrol in de aanpak van het pesten. Zij zijn de eerst verantwoordelijken voor de aanpak op school. Ook wordt van leraren verwacht dat zij pesten vroegtijdig signaleren en effectief bestrijden.

Het signaleren van pesten

Om het pesten tegen te gaan, moeten leraren eerst weten of en hoe er wordt gepest. Dit kunnen zij allereerst doen door steeds bedacht te zijn op *signalen* die kunnen wijzen op pestgedrag. Hieronder volgen veel voorkomende pesterijen die pesters met hun slachtoffers uithalen:

- ✓ volstrekt doodzwijgen;
- ✓ isoleren;
- ✓ psychisch en / of fysiek mishandelen;
- ✓ een kring vormen of insluiten in de klas, op de gang of het schoolplein;
- ✓ buiten school opwachten;
- ✓ slaan of schoppen;
- ✓ klopjachten organiseren;
- ✓ op weg van en naar school achtervolgen;
- ✓ naar het huis van het slachtoffer gaan;
- ✓ als slaaf behandelen;
- ✓ nooit de echte naam gebruiken, maar een bijnaam;
- ✓ voortdurend zogenaamd leuke opmerkingen maken over de gepeste;
- ✓ opdrachten geven huiswerk te maken of huiswerk in te nemen;
- ✓ bezittingen afpakken of stukmaken;
- ✓ cadeaus eisen of geld afpersen;
- ✓ jennen;
- ✓ het slachtoffer voortdurend de schuld van iets geven;
- ✓ steeds het slachtoffer uitschelden of er tegen gaan schreeuwen;
- ✓ opmerkingen maken over kleding of uiterlijk;
- ✓ beledigen;
- ✓ briefjes doorgeven;
- ✓ e-mails of sms-berichten met een bedreigende of beledigende inhoud versturen;
- ✓ beledigende afbeeldingen van het slachtoffer digitaal verspreiden of op het internet plaatsen;
- ✓ steeds (mobiel) opbellen.

Om het niet direct merkbare pesten toch op het spoor te komen, is de PestTest van de landelijke organisatie voor ouders in het onderwijs een geschikt instrument. De vragenlijst wordt door de leerlingen anoniem op de computer ingevuld. Na verloop van tijd kan met de PestTest ook worden gemeten of het pesten is afgenomen.

Er kan via internet ook gebruik gemaakt worden van de vragenlijst van www.pestweb.nl die door het Expertisecentrum “School & veiligheid” is ontwikkeld. De vragen geven online een beeld van het veiligheidsklimaat in de klas. Leerlingen die zich wel redelijk veilig voelen, kunnen de klasgenotentest invullen. Ze krijgen dan online advies over positief klasgenotengedrag: wat kun je doen als een ander gepest wordt? Omdat een computeradvies echt contact nooit kan vervangen, is er ook de mogelijkheid Pestweb te mailen of te bellen. Maar voorop staat in alle adviezen: praat er, als dat kan, eerst thuis of op school over.

Een ander middel om de ontwikkeling in het gedrag van leerlingen te monitoren is een sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem. Hiervoor gebruiken wij SCOL (Sociale Competentie Observatie Lijst) van de Centrum Educatieve Dienstgroep. Deze observatielijst brengt de sociale competentie van leerlingen van groep 1 t/m 8 in kaart.

Daarnaast werken we op school met de methode ‘Sociale talenten’. Deze methode wordt wekelijks gebruikt in de groepen 1 t/m 8. In deze methode zijn veel lessen opgenomen die te maken hebben met pesten en alles wat daar mee samenhangt.

Pesten in de kiem smoren

Leerkrachten kunnen, om pesten zoveel mogelijk te voorkomen, ook werken aan een sociaal gedrag versterkende leeromgeving. Hierbij kan gedacht worden aan sociale vaardigheidslessen om ongewenst gedrag te corrigeren, strengere regels te stellen, consequent te straffen, pestprotocollen te ondertekenen en projecten te organiseren.

Het pesten aanpakken

Pestgedrag op school mag nooit getolereerd worden. Leerlingen en ouders verwachten namelijk van leerkrachten dat zij duidelijk stelling tegen het pesten nemen. Dit kan op een confronterende en niet-confronterende wijze gebeuren.

De niet-confronterende methode wordt toegepast als er sprake is van onderhuids pesten. Het heeft geen zin dit vermoeden aan de klas te vertellen: de leerlingen zullen het ontkennen of met een eigen interpretatie komen. Als de leraar voor de niet-confronterende manier kiest, stelt hij problemen in algemene zin aan de orde. Dat kan bijvoorbeeld aan de hand van de volgende onderwerpen:

- oorlog en vrede (winnaars en verliezers);
- de schending van mensenrechten of rechten van kinderen;
- machtsmisbruik in het algemeen;
- kindermishandeling door volwassenen;
- pesten op school in het algemeen waarbij wordt ingegaan op de oorzaken en gevolgen voor de slachtoffers, de daders, de meelopers en de zwijgende middengroep.

Een *No blame* aanpak kan toegepast worden als leerlingen actief of passief meedoen aan pesten. Dat gaat het best met kleine groepjes. Bij meelopers en passieve omstanders kan veel bereikt worden door hen bijvoorbeeld te vragen of ze zich realiseren welk verdriet ze veroorzaken met hun houding. Vervolgens kan de leerkracht hen om suggesties vragen hoe de situatie verbeterd kan worden voor de gepeste leerling. De leraar moet wel in de gaten houden of er iets gebeurt en of dat effect heeft voor de gepeste leerling. De kern van *No blame* is: ‘Oké, gebeurd is gebeurd, maar wat gaan we nu doen om het veilig te maken?’ Over het betrekken van leerlingen bij regels, aanspreken en herstel zijn suggesties te lezen in ‘Baas in eigen soap’ (zie leessuggesties).

De confronterende methode is toe te passen wanneer een leerling merkbaar lichamenlijk of geestelijk wordt mishandeld. Als er op zo’n moment niet duidelijk stelling wordt genomen, zegt de school in feite: ‘ga maar door’. Bij deze methode wordt, na duidelijk stelling te hebben genomen, een gesprek met de klas gevoerd over pesten in het algemeen. Vervolgens spreken leerkracht en leerlingen regels af. Concrete uitwerkingen van zowel de confronterende als de niet-confronterende methode staan beschreven in ‘De zondebok van de klas’ (zie leessuggesties).

Aanpak van het ‘nieuwe’ pesten

De laatste jaren heeft het contact via mobiele telefoon, sms, msn, e-mail en chatbox een ware vlucht genomen. Helaas heeft dit echter ook de mogelijkheden om elkaar te pesten aanmerkelijk vergroot. Regelmatig verschijnen er in de media berichten dat kinderen en jongeren aanstootgevende sms- of e-mailberichten ontvangen of dat leerlingen schokkende foto’s of bedreigingen naar elkaar verzenden. De relatieve anonimiteit van de nieuwe vormen van communicatie, werkt de brutaliteit van de pesters in de hand. De kans om gepakt te worden is immers kleiner dan bij het open en bloot pesten. Een ander kenmerk van het nieuwe pesten is dat het onophoudelijk door kan gaan. Want zelfs thuis zijn de slachtoffers niet meer veilig. Op school hebben wij het boek ‘Mijn leerling online’, hierin staan tips voor een leerkracht hoe om te gaan met problemen zoals hierboven beschreven en worden ook de instanties voor advies en hulp vermeld.

De stichting Kinderconsument is sinds kort het meldpunt www.pestenislaf.nl gestart. Kinderen en jongeren kunnen hier melden dat ze worden gepest waarna de scholen advies krijgen hoe ze dit kunnen oplossen en voorkomen. Ook voor ouders staan er tips op hoe ze hun kinderen kunnen behoeden voor digitale pesterijen.

3.2 De pester

Alleen algemene maatregelen op klassikaal niveau lossen het probleem niet op. Ook de pester, het slachtoffer en de zwijgende middengroep hebben hulp nodig. Allereerst aan de pester. Dat de pester als eerste wordt genoemd, heeft niets te maken met een gebrek aan aandacht voor het slachtoffer, maar veel meer met het stellen van de juiste prioriteiten. Het is de pester die het probleem veroorzaakt, niet het slachtoffer.

Uit onderzoek blijkt dat pesters fysiek en verbaal vaak sterker zijn dan hun klasgenoten. Ze zien hun slachtoffers als waardeloos, zijn agressief, hebben een gebrek aan zelfbeheersing en een positieve houding ten aanzien van geweld. Verder blijkt dat pesters erg impopulair zijn bij andere leerlingen (hoewel dat soms niet zo lijkt). Ze gebruiken verschillen (andere kleur haar, andere kleding, een handicap, betere of slechtere cijfers, enzovoort) als vals excuus om anderen het leven zuur te maken. In wezen hebben zij zondebokken nodig waarop zij hun frustraties kunnen afreageren. Ze hebben doorgaans geen idee van wat ze aanrichten en hebben daardoor weinig schuldgevoelens. Het is ijdele hoop om van hen te verwachten dat zij vanzelf wel met het pesten ophouden. Saillant detail: de kans dat de pesters later crimineel worden is vier keer zo groot als bij andere leerlingen. Hulp is dus noodzakelijk! Die hulp zou kunnen bestaan uit: een straffend gesprek, een probleemoplossend gesprek, een rollenspel, een gesprek met de ouders, een training in sociale vaardigheden en schorsing of verwijdering.

Een straffend gesprek is kort. De leerkracht vertelt de leerling dat hij de regels heeft overtreden en daarom straf verdient.

Als dit geen resultaat oplevert, is de volgende stap het voeren van een aantal probleemoplossende gesprekken met de pester om de oorzaak van het pestgedrag bloot te leggen. Dit is nodig om de juiste hulp te kunnen bieden. De leerkracht kan daarbij voorzichtig de volgende gespreksonderwerpen aanroeren:

- de wijze waarop de ouders aandacht besteden aan hun kind;
- lichamelijke bestraffing door ouders als reactie op wangedrag;
- lichamelijke en / of psychische mishandeling door de ouders;
- het niet corrigeren van agressief gedrag door de ouders;
- zelf eerst gepest zijn;
- bang zijn om zelf het mikpunt te worden als niet een ander de zondebok is;
- zich groot voor willen doen t.o.v. anderen;
- jaloers zijn op anderen;
- verwend zijn (kind is gewend om altijd zijn zin te krijgen);
- reactie op bepaalde smaak-, geur- of kleurstoffen;
- slecht voorbeeld van ouders, leraren of andere volwassenen;
- blootstelling aan geweld op tv, internet of anderszins.

Is de oorzaak enigszins duidelijk, dan wordt geprobeerd de gevoeligheid van de pester voor wat hij met het slachtoffer uithaalt, te vergroten. Dit kan bijvoorbeeld door samen naar beeldmateriaal van gesprekken met gepeste kinderen of hun ouders te kijken. Daarna maken leerkracht en pester afspraken over gedragsverandering. Aan het einde van elke week komt de naleving van deze afspraken in een kort gesprek aan de orde.

Als dit niet leidt tot verbetering, is het tijd om een gesprek met de ouders van de pester aan te gaan. Het algemene advies is om dit pas te doen, wanneer de voorgaande acties op niets zijn uitgelopen. De ouders moeten dan – voorzichtig, maar duidelijk – worden verteld wat hun kind anderen aandoet. Omdat alle activiteiten zijn vastgelegd, kunnen de ouders van de pester niet meer ontkennen. Van hen mag medewerking verwacht worden om aan het probleem een einde te maken. Als het risico bestaat

dat ouders hun kind fysiek voor het pestgedrag gaan straffen, moet er al het mogelijke ondernomen zijn om aan het pestgedrag een einde te maken, voordat de ouders op de hoogte worden gesteld. Als het pestgedrag blijft voortduren is een sociale vaardigheidstraining een optie.

3.3 Het gepeste kind

Uiteraard moet ook hulp aan het slachtoffer worden geboden. Kinderen die voortdurend worden gepest, kunnen op twee manieren reageren: ze worden passief of ze gaan uitdagen. Beide vormen van gedrag zijn 'aangeleerd', in de zin van 'reacties op uitstoting'. En wat is aangeleerd, kan ook weer worden afgeleerd. Net als pesters kunnen ook gepeste kinderen baat hebben bij een sociale vaardigheidstraining. Ook zou hierbij de speel-praatgroep kunnen worden ingezet. Tijdens de gymles kan er ook aandacht worden besteed aan zelfverdediging. Hiermee wordt hun geestelijke en lichamelijke weerbaarheid verbeterd. Dat geldt ook voor sporten als judo en karate. Er kan de ouders geadviseerd worden om hun kind op een dergelijke sport te doen. Het gepeste kind moet dit echter wel willen.

3.4 Hulp aan de zwijgende middengroep

In woord en daad moet de school steeds het signaal afgeven dat pesten niet kan en dus normoverschrijdend gedrag is waartegen een ieder stelling moet nemen. Kortom, er wordt gewerkt aan een klimaat waarbij leerlingen het voor elkaar opnemen in plaats van de pesters hun gang te laten gaan. Hieronder enkele tips om de zwijgende middengroep tot bondgenoot in de strijd tegen het pesten te maken.

- ✓ Scholen denken soms dat een pestproject voldoende is om een einde te maken aan het pesten op school. Dit heeft echter zijn beperkingen. Het is beter om het onderwerp beleidsmatig aan te pakken en het regelmatig aan de orde te stellen (Sociale talenten!).
- ✓ Als een leerkracht met de klas spreekt over pesten, is het raadzaam om geen pestsituatie in de klas als uitgangspunt te nemen, maar het onderwerp daar bovenuit te tillen. Bijvoorbeeld aan de hand van een krantenknipsel, een tv-uitzending, een website, een lesbrieven of een (voor)leesboek. Gebeurt dit niet, dan kan de klas het probleem ontkennen, bagatelliseren, het slachtoffer de schuld geven of zeggen dat het maar een grapje is. Of de pesters gaan het slachtoffer voor zijn 'klikken' bestraffen.
- ✓ Bij lessen over pesten is het voorbeeldgedrag van de leerkracht van groot belang. Er zal minder gepest worden in een klimaat waar duidelijkheid heerst over de omgang met elkaar, waar aanvaarding van verschillen wordt aangemoedigd, waar ruzies worden uitgesproken en niet met geweld worden opgelost, waar leerlingen in hun eigenheid worden gerespecteerd, waar agressief gedrag van leerlingen, ouders en leerkrachten niet wordt geaccepteerd en waar leerkrachten duidelijk stelling nemen tegen dergelijke gedragingen.
- ✓ Praten leidt dikwijls niet tot gedragsverandering. Het is beter leerlingen aan den lijve te laten ondervinden wat het is om buitengesloten te worden. Voor groep 7 en 8 bestaat goed materiaal op dat gebied: namelijk het rollenspel 'Carmen als zondebok'. Daarnaast kan ook een les lichamelijke opvoeding en een kringgesprek of begeleidingsles worden gebruikt om leerlingen zo'n ervaring te geven. Een concrete beschrijving staat in: Bon van der Meer, 'De zondebok in de klas'.
- ✓ Een effectieve methode om pesten binnen de perken te houden, is het vaststellen van regels voor leerlingen door de leerkrachten (groep 1 t/m 4) of door de leerlingen onderling (groep 5 t/m 8).
- ✓ Een andere methode om pesten tegen te gaan is 'peer mediation'. De afspraak wordt gemaakt dat leerlingen, die ruzie met elkaar hebben, eerst onder leiding van leeftijdgenoten hun problemen onderling proberen uit te praten. De bemiddelende leerlingen, de zgn. 'peer mediators' worden door de leerlingen van de school gekozen. De peer mediators zijn het aanspreekpunt voor leerlingen die een conflict met elkaar hebben of slachtoffer zijn van pestgedrag. Ze proberen de twee strijdende partijen tot elkaar te brengen. Pas als dat ook niet helpt, heeft het slachtoffer het recht het probleem aan de leerkracht voor te leggen; de

leerkracht brengt de twee partijen bij elkaar voor een gesprek en probeert samen met hen de ruzie te beslechten. Belangrijke stelregel is dat het inschakelen van de leerkracht niet wordt opgevat als 'klikken'. Voor meer informatie zie; www.mediationdoorleerlingen.nl.

3.5 Hulp aan de ouders

Leerkrachten krijgen te maken met de ouders van slachtoffers, pesters en van de zwijgende middengroep. De ouders van de slachtoffers zullen het meest geneigd zijn om de hulp van de school in te roepen, maar ook de ouders van de zwijgende middengroep zullen zich misschien zorgen maken. Pesten verzielt immers de sfeer in de klas. Voor ouders van pesters kan de mededeling dat hun kind pest soms erg confronterend zijn.

Adviezen aan ouders van pesters:

- Neem het probleem serieus. Raak niet in paniek; elk kind loopt kans pester te worden.
- Praat met het kind om achter de mogelijke oorzaak van het pesten te komen.
- Maak het kind gevoelig voor wat het anderen aandoet.
- Besteed aandacht aan het kind.
- Stimuleer het kind tot het beoefenen van een sport om zijn agressie vreedzaam kwijt te kunnen.
- Schakel eventueel deskundige hulp in.

Adviezen aan ouders van gepeste kinderen:

- Bespreek het probleem met de direct betrokken leerkracht(en).
- Lees samen met kind literatuur over pesten op school.
- Beloon het kind en help het zijn zelfrespect terug te krijgen.
- Stimuleer het kind tot het beoefenen van een sport.
- Houd de communicatie met het kind open en blijf dus in gesprek met het kind.
- Steun het kind in het idee dat er een einde aan komt.
- Laat het kind opschrijven wat het heeft meegemaakt.
- Laat het kind deelnemen aan een sociale vaardigheidstraining.

Als de ouders aangeven dat zij er eigenlijk van hun kind niet met de school over mogen praten, maak hen dan duidelijk dat de school het voorzichtig zal aanpakken en dat er regelmatig afstemming plaatsvindt met hen.

Adviezen aan andere ouders:

- Neem het probleem serieus: het kan ieder kind overkomen.
- Neem de ouders van het gepeste kind serieus.
- Maak het tot een gemeenschappelijk probleem.
- Praat met het kind over school, over relaties in de klas, over pesten in de groep en over wat leerkrachten doen.
- Koppel informatie van het kind terug naar de school: wie pest er, wat doen zij en waarom.
- Corrigeer het kind als het voortdurend anderen buitensluit of als het meedoet met pesten.
- Geef als ouder het goede voorbeeld, wees niet neerbuigend of respectloos t.o.v. anderen.
- Leer het kind voor anderen op te komen.

Leessuggesties voor ouders:

Vaak bestaat bij ouders behoefte aan meer achtergrondinformatie over pesten op school. De volgende publicaties zijn daarvoor heel geschikt:

- *Pesten bij kinderen* door S. Munro. Centrale uitgeverij De Banier BV, 2000, ISBN 9044700871. Dit boek geeft aan ouders handige tips om pesten te onderkennen, te voorkomen en aan te pakken wanneer het zich voordoet.

- *Pesten, gedaan ermee!* door Gie Deboutte. Brussel:BDJ – Jeugd & Vrede vzw., 1997 ISBN 9075640013. Bestellen via de Stichting Vredeseducatie, Utrecht, tel. 030-2723500. Hoe om te gaan met pesten? Tips voor ouders, leerkrachten en begeleiding.
- *Pesten hoort er niet bij* door Lucy Buddelmeier. Stichting Jeugdinformatie Nederland, Utrecht, 1995, 2^e druk, ISBN 9074492185. Bestellingen tel. 030-2394455. Brochure met informatie en advies voor kinderen van 8 tot 15 jaar.

Een zeer uitgebreid en actueel literatuuroverzicht is te vinden op de website www.pestten.net van de Stichting Europees Expertisecentrum voor Veiligheid.

Hoe gaan we er op school mee aan de slag:

- In alle groepen wordt de methode ‘Kinderen en hun sociale talenten’ behandeld. Met deze methode hopen we preventief het pestgedrag tegen te gaan.
- Mocht er ondanks het behandelen van de bovengenoemde methode toch pestgedrag optreden dan hebben we een scala aan mogelijkheden die we structureel of naar keus inzetten:
  - Incidentenregistratie
  - De stopmethode
  - Jaarlijks ‘Grip op de groep’ inzetten. Om een groep vanaf het begin van een cursusjaar of n.a.v. een gewijzigde samenstelling goed te laten functioneren instrueert de gedragsspecialist aan het begin van het jaar alle collega’s hierover.
  - Jaarlijks een zgn. socioweek, waarin pesten vrijwel altijd aan de orde komt
  - Interne vertrouwenspersoon inschakelen
  - Foto van gepest kind doorsturen naar collega’s, zodat ze weten om wie het gaat en op het schoolplein een oogje in het zeil kunnen houden
  - De leerkracht kijkt al naar gelang de situatie het pestprotocol door en zet datgene in wat op dat moment het meest wenselijk is

Leessuggesties voor leerkrachten:

- *De zondebok in de klas* door Bob van der Meer. Aan te vragen bij Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie, website: www.nigz.nl.
- *Pesten op school* door Bob van der Meer. Overzicht van artikelen, Utrecht, APS, 1999. ISBN 9066073047.
- Het NIGZ heeft een website waarop nog veel meer achtergrondinformatie te vinden is. Ga op de pagina www.nigz.nl/infocentrum/index.cfm naar ‘zoeken in bestanden’. Na het aanklikken van ‘literatuur’ en het invoeren van het trefwoord ‘pesten’, verschijnt er een overzicht van publicaties over de aanpak van het pesten. Verder biedt de website van de Stichting Vredeseducatie: www.vredeseducatie.nl tal van suggesties.

Lessuggesties voor leerkrachten:

- Het APS heeft effectief werken aan regels, aanspreken en het nemen van maatregelen kort samengevat in het boekje ‘*Baas in eigen soap*’. Het laat zien hoe leerlingen actief te betrekken zijn bij: het maken van klassen- en schoolregels; het aanspreken van elkaar op gedrag (complimenten, vragen en kritiek); het verbeteren van gedrag. Ook de No Blame aanpak en herstelrecht komen daarin kort ter sprake. Het boekje is aan te vragen bij het Expertisecentrum ‘School & veiligheid’ van het APS. De tekst is ook te downloaden via www.schoolenveiligheid.nl.
- Voor de onder-, midden- en bovenbouw heeft het poppentheater ‘De kleine zon’ het poppenspel ‘Pesten, Over en Uit!’ ontwikkeld dat de vijfsporenaanpak volgt. Bij het poppenspel wordt lesmateriaal geleverd. Website: www.kleinezon.nl.
- Een specifieke lesactiviteit voor de leerlingen van de bovenbouw is het rollenspel ‘*Carmen als zondebok*’. Door middel van dit rollenspel ervaren leerlingen aan den lijve wat het is buitengesloten, geïsoleerd of gepest te worden. Dit rollenspel veroorzaakt emoties, doet een beroep op gevoelens, en heeft daardoor meer effect dan alleen maar over pesten praten. Website: www.boaproducties.nl.

- Voor informatie over beeldmateriaal m.b.t. pesten is er de Klantenservice Televisiearchief van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Website: www.beeldengeluid.nl.

Sites tegen pesten:

- www.sjn.nl/pesten
Deze site is bedoeld voor ouders die willen weten hoe je pesten kunt herkennen en wat je er tegen kunt doen. De site gaat uit van de Stichting jeugdinformatie Nederland.
- www.pestent.net
Biedt uitgebreide informatie over de aanpak van pesten voor ouders, leerlingen en scholen. Deze site gaat uit van Bob van der Meer, voorzitter van de Stichting Europees Expertisecentrum voor Veiligheid.
- www.pestweb.nl
Geeft informatie aan leerlingen in de bovenbouw. Ook leerkrachten en ouders kunnen er terecht. De site gaat uit van het Transferpunt voor jongeren, school en veiligheid van het APS.
- www.posicom.nl
Het anti-pestbureau Posicom is gespecialiseerd in het aanpakken van pesten en in het optimaliseren van groepsprocessen en biedt daarvoor een aantal diensten en readers aan. Posicom verzorgt tevens ouderavonden over het aanpakken van pesten.
- www.aps.nl
Na de homepage zijn verschillende mogelijkheden voor handen zoals: transferpunt jongeren, school en veiligheid.
- www.besafeonline.org
Op deze site staat informatie over veilig internetgebruik, waaronder ook een onderdeel digitaal pesten.
- www.pestenislaf.nl
Hier kan pesten gemeld worden, scholen krijgen advies hoe ze dit kunnen voorkomen en oplossen. Dit initiatief gaat uit van Stichting Kinderconsument.

Vragen over pesten op school:

- 0800-2828280
Leerlingen en leerkrachten kunnen iedere schooldag van 14.00 tot 17.00 uur voor een persoonlijk gesprek terecht bij de hulplijn van www.pestweb.nl.
- 0800-5010
5010 is een gezamenlijk initiatief van de landelijke organisaties voor ouders in het onderwijs. 5010 is op schooldagen gratis bereikbaar van 10.00-15.00 uur. Aan de medewerkers van 5010 kan men alle mogelijke vragen over het onderwijs stellen, ook over pesten. Er wordt geluisterd, advies gegeven of doorverwezen naar deskundigen. Vragen kunnen ook per e-mail worden gesteld via de website www.5010.nl.

Op school in de orthotheek aanwezig:

- Uit de CPS-serie: Onder twee ogen het boek *Buitenspel* door Richard Backers.
- Uit de serie Kijk en beleef nr. 5: *Plagen – omgaan met plagerijtjes* door Jennine Staring.
- *Mijn leerling online* door Justine Pardoën en Remco Pijpers (o.a. hoofdstuk 2 over wat te doen bij digitaal pesten).
- *Ho, tot hier en niet verder!* Training in sociale weerbaarheid voor kinderen van 7 tot 12 jaar en hun ouders door Jooske Kool.
- *Theoretische verantwoording – kinderen en hun sociale talenten* door Kitty van Voorst van Beest en Martine van Bokkem.
- *Pesten op school – adequaat optreden tegen pestgedrag* door Dieter en Gita Krowatschek. Spelletjes, activiteiten en oefeningen voor het herkennen, signaleren en bestrijden van pestgedrag op school.
- *Horen, zien en niet meer zwijgen* door Margot Cox. Een uitgave van onderwijsvoorlichting Kenmerk.

- *Stop het pesten* – Een uitgave van de Stichting Stop het Pesten.
- Uit de serie ‘Kinderen en ...ingrijpende situaties’ het boek ‘Pesten’. Geschreven door Marja Baeten en Jos van Hest.

In 2009 zijn we lid geworden van Weerbaar.info. Hierdoor kunnen we o.a. lessenseries m.b.t. pesten gratis downloaden. Inloggen bij: www.weerbaar.info

Hoofdstuk 4 – Als het toch uit de hand is gelopen

4.1 Vertrouwenspersoon en klachtencommissie

Ouders kunnen –ondanks alle inspanningen van school- niet tevreden zijn over de aanpak van de school van het pestprobleem. Als de gesprekken niet meer soepel verlopen, kunnen ouders gewezen worden op de mogelijkheid van bemiddeling door de vertrouwenspersoon. Ook hebben ouders het recht om een klacht in te dienen bij de klachtencommissie van de school. De adresgegevens staan vermeld in de schoolgids.

4.2 Seksuele intimidatie

Pesten kan zich ook in een seksuele vorm uiten. Het kan dan gaan om verbale beledigingen, bekluren, het lastig vallen met seksueel getinte boodschappen en handtastelijkheden. Klachten over seksuele intimidatie kunnen bij de vertrouwenspersoon van de school gemeld worden. De vertrouwenspersoon is er voor de ondersteuning van de klager. Een belangrijk aspect in die ondersteuning is dat de vertrouwenspersoon meedenkt over de meest logische vervolgstap. Zo wordt er gekeken of de klacht nog intern kan worden afgedaan, of er bemiddeling mogelijk is, of dat het echt om ontucht, aanranding of verkrachting gaat, dat bij het bevoegd gezag van de school moet worden gemeld. Voor advies kan ook contact worden opgenomen met het Centraal meldpunt van de vertrouwensinspecteurs, tel. 0900-1113111.

Artikel 4a van de Wet op het primair onderwijs verplicht het bevoegd gezag van de school om in overleg te treden met de vertrouwensinspecteur wanneer op enigerlei wijze het vermoeden bestaat dat een bij de school betrokken volwassen persoon zich schuldig heeft gemaakt aan een zedenmisdrijf. Het kan dus gaan om een leraar, maar ook om een ander personeelslid of een ouder op school. Als uit dit overleg blijkt dat het vermoeden mogelijk op waarheid berust, moet het bevoegd gezag tegen de desbetreffende volwassene aangifte doen. Zowel de klager (kind en ouders) als de verweerder (de aangeklaagde partij) worden hiervan in kennis gesteld.

Voor meer informatie over de aanpak van pesterijen met een seksueel karakter kan contact worden opgenomen met het Project Preventie Seksuele Intimidatie (PPSI) in Utrecht. Ter advisering van scholen beschikt het PPSI over de brochure ‘*Beleid tegen seksuele intimidatie, papieren tijger of schoolpraktijk? Een handreiking voor slagvaardig schoolbeleid*’, te downloaden via www.aps.nl/ppsi.

4.3 Strafbaar gedrag

Pesten kan zich uiten in gedragingen die volgens de wet strafbaar zijn. In dergelijke gevallen doen scholen er verstandig aan om het pestgedrag niet zelf op te lossen, maar hiervoor de hulp van de wijkagent of de politie in te roepen. De kwestie wordt dan verder door de justitie afgehandeld. In bepaalde gevallen is het echter ook mogelijk dat een zaak via een zogenaamde Halt-verwijzing of Stop-reactie wordt afgedaan, voor meer informatie zie www.halt.nl.

